

PODREĆCZNIK

URZĘDNIKA STANU CYWILNEGO

Tom 1

**Podstawowe instytucje prawa
o aktach stanu cywilnego**

Tomasz Barankiewicz • Piotr Kasprzyk • Stanisław Kumiszcz
• Piotr Skubiszewski • Ewa Perłakowska
• Sławomir Wojciechowski • Przemysław Wypych

PODREĆCZNIK

URZĘDNIKA STANU CYWILNEGO

Tom 1

Podstawowe instytucje prawa o aktach stanu cywilnego

red. Piotr Kasprzyk

FUNDACJA INSTYTUT NAUKOWY IM. PROF. JÓZEFA LITWINA
LUBLIN 2018

Poszczególne części opracowali
Tomasz Barankiewicz – rozdział 4.
Piotr Kasprzyk – rozdział: 1.; 2.; 3.; 7.1.; 7.2.; 8.; 9.3.; 9.4.; 10.; 11.; 12.; 13.1.; 13.2.; 13.3.; 13.4.;
14.; 16.; 17.; 18.; 19.
Stanisław Kumiszczko – rozdział: 7.3.; 7.4.; 7.5.; 7.5.; 7.5.1.; 7.5.2.; 7.5.3.; 7.6.
Piotr Skubiszewski – rozdział 5.; 6.1.; 6.2.; 6.3.; 6.4.; 6.5.; 6.6.; 9.1.; 9.2.; 15.
Ewa Perłakowska – rozdział 20.
Sławomir Wojciechowski – rozdział: 6.7.; 13.2.1.
Przemysław Wypych – rozdział 21.

Recenzent
dr hab. Grzegorz Jędrejek (prof. UKSW), Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Redakcja
.....

Projekt okładki, skład i łamanie
Wojciech Olech

Na okładce Medal według projektu Jaromira Stasza

© Fundacja Instytut Naukowy im. Prof. Józefa Litwina, Lublin 2018

ISBN 978-83-948710-1-7

Zamówienia przyjmuje Fundacja Instytut Naukowy im. Prof. Józefa Litwina
ul. Jacka Woronieckiego 7/32, 20-492 Lublin
tel. +48 577 080 907, +48 501 426 908, +48 663 421 088;
e-mail: metryka@onet.pl; www.metryka.info

Druk i oprawa: „Tekst” s.j. • ul. Wspólna 19, 20-344 Lublin

Spis treści

Wprowadzenie	11
Wykaz ważniejszych skrótów	13

ZAGADNIENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE REJESTRACJI STANU CYWILNEGO

Rozdział 1

Rys historyczny rejestracji stanu cywilnego	17
1.1. Źródła prowadzenia ksiąg stanu cywilnego	17
1.2. Początki rejestracji stanu cywilnego w Europie	18
1.3. Początki rejestracji stanu cywilnego na ziemiach polskich	19
1.4. Rejestracja stanu cywilnego na ziemiach polskich w latach 1918–1939	20
1.5. Rejestracja stanu cywilnego na ziemiach polskich w latach 1939–1946	22
1.6. Rejestracja stanu cywilnego na ziemiach polskich w latach 1946–2014	23

Rozdział 2

Współpraca międzynarodowa w zakresie rejestracji stanu cywilnego	25
2.1. Zagadnienia ogólne	25
2.2. Międzynarodowa Komisja Stanu Cywilnego	26
2.3. Europejskie Stowarzyszenie Urzędniczek i Urzędników Stanu Cywilnego	30

Rozdział 3

Prawo urzędnicze w urzędach stanu cywilnego	31
3.1. Pojęcie prawa urzędniczego	32
3.2. Pojęcie – urzędnik	33
3.3. Status prawny kierownika USC i jego zastępcy	35
3.3.1. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jako kierownik USC	35
3.3.1.1. Rys historyczny	35
3.3.1.2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) w ustawie o pracownikach samorządowych	36
3.3.1.3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) w ustawie – Prawo o aktach stanu cywilnego	37
3.3.1. Kierownik USC i jego zastępca jako organ administracji publicznej	38

3.3. Wymagania do zatrudnienia wobec kierownika USC i jego zastępcy	42
3.4.1. Podstawa nawiązania stosunku pracy	42
3.4.2. Wymagania kwalifikacyjne wynikające z ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego	44
3.4.3. Apolityczność kierownika USC	45
3.5. Odpowiedzialność urzędnika stanu cywilnego	46
3.5.1. Zagadnienia ogólne	46
3.5.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna	47
3.5.3. Okresowa ocena pracownika	47
3.5.4. Zakres odpowiedzialności wynikający z ustawy – Kodeks cywilny	48
3.5.5. Zakres odpowiedzialności określony w ustawie – Kodeks karny	49
Rozdział 4	
Etyka urzędnicza – funkcje, zasady i podstawy	53
4.1. Dlaczego etyka urzędnicza?	53
4.1.1. Racje normatywne etyki urzędniczej	54
4.1.2. Racje nienormatywne etyki urzędniczej	55
4.2. Podstawowe funkcje etyki urzędniczej	56
4.3. Zasady i wartości proceduralne	59
4.3.1. Zasada i wartość praworządności	60
4.3.2. Przeciwdziałanie konfliktowi interesów w urzędzie	61
4.3.3. Bezstronność i obiektywność postępowania	62
4.3.4. Neutralność polityczna	62
4.3.5. Zasada jawności i ochrona tajemnicy	63
4.4. Społecznie oczekiwane postawy urzędnika	65
4.4.1. Postawa sumienności i rzetelności	65
4.4.2. Postawa odpowiedzialności	66
4.4.3. Postawa uprzejmości i życzliwości	68
Rozdział 5	
Prawo samorządu terytorialnego – wybrane zagadnienia	69
5.1. Podstawowe zasady samorządu	69
5.2. Konstrukcja jednostki samorządu terytorialnego	71
5.3. Zadania samorządu terytorialnego	72
5.3.1. Zadania własne	72
5.3.2. Zadania zlecone	72
Rozdział 6	
Ochrona danych osobowych w urzędzie stanu cywilnego	73

6.1. Prawna ochrona danych osobowych	73
6.2. Podstawowe pojęcia w zakresie ochrony danych osobowych	74
6.3. Zasady przetwarzania i ochrony danych osobowych	74
6.4. Obowiązki podmiotów przetwarzających dane osobowe i uprawnienia osób, których dane dotyczą	76
6.5. Udostępnianie danych osobowych	76
6.6. Odpowiedzialność za naruszenie przepisów o ochronie danych osobowych	77
6.7. Kierownik USC jako administrator danych osobowych oraz podmiot przetwarzający dane osobowe	77
Rozdział 7	
Podstawowe zagadnienia związane z analizą autentyczności dokumentów w zakresie rejestracji stanu cywilnego	81
7.1. Obowiązki kierownika USC w zakresie weryfikacji dokumentów w obrocie międzynarodowym	81
7.2. Legalizacja dokumentów zagranicznych	83
7.3. Zjawiska fałszerstw dokumentów w zakresie rejestracji stanu cywilnego	84
7.4. Zabezpieczenia dokumentów	85
7.5. Współczesny system zabezpieczania dokumentów tożsamości i paszportów	85
7.5.1. Zabezpieczenia w podłożu dokumentów	85
7.5.1. Zabezpieczenia w technice druku	87
7.5.1. Zabezpieczenia w szacie graficznej	88
7.5.1. Zabezpieczenia utajone	89
7.6. Bazy danych o dokumentach	89
ZAGADNIENIA SZCZEGÓŁOWE DOTYCZĄCE REJESTRACJI STANU CYWILNEGO	
Rozdział 8	
Pojęcie stanu cywilnego	93
8.1. Stan cywilny w nauce prawa	93
8.2. Zdarzenia kształtujące stan cywilny	94
8.3. Zasada niepodzielności stanu cywilnego	95
Rozdział 9	
Elektroniczna rejestracja stanu cywilnego	97
9.1. Rozwój technologii informatycznej – podstawowe pojęcia	97
9.2. Rejestr stanu cywilnego	99
9.3. Zasady rejestracji stanu cywilnego	99
9.4. Czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego	101

Rozdział 10	
Zasady sporządzania aktów stanu cywilnego	103
10.1. Podstawa sporządzenia aktów stanu cywilnego	104
10.2. Zakres zadań kierownika USC w celu prawidłowego sporządzenia aktu stanu cywilnego	105
10.3. Sposób prowadzenia rejestru stanu cywilnego	106
10.4. Przenoszenie aktów stanu cywilnego sporządzonych na podstawie przepisów dotychczasowych do rejestru stanu cywilnego	109
10.5. Adnotacja, przypisek i wzmianka dodatkowa	110
10.5.1. Adnotacja	110
10.5.2. Przypisek	111
10.5.3. Wzmianka dodatkowa	113
10.6. Akta zbiorowe rejestracji stanu cywilnego	114
10.7. Właściwość miejscowa USC	115
Rozdział 11	
Transkrypcja i transliteracja pisma	119
11.1. Zagadnienia ogólne	119
11.2. Zagadnienia szczegółowe	120
Rozdział 12	
Akty stanu cywilnego	123
12.1. Pojęcie aktu stanu cywilnego	123
12.2. Moc dowodowa aktu stanu cywilnego	125
12.3. Moc wiążąca aktów stanu cywilnego w judykaturze	126
12.4. Moc dowodowa zagranicznych aktów stanu cywilnego	128
Rozdział 13	
Rejestracja urodzenia dziecka – akt urodzenia	129
13.1. Zagadnienia wstępne	129
13.2. Zgłoszenie urodzenia dziecka	131
13.2.1. E-usługa elektronicznego zgłoszenia urodzenia dziecka	132
13.3. Treść aktu urodzenia	134
13.4. Dziecko nieznanymi rodziców	137
Rozdział 14	
Zawracie małżeństwa – akt małżeństwa	139
14.1. Prawo do zawarcia małżeństwa	139
14.2. Zawarcie małżeństwa – zagadnienia ogólne	140
14.3. Postępowanie przed kierownikiem USC	142

4.4. Akt małżeństwa	144
Rozdział 15	
Rejestracja zgonu – akt zgonu	147
15.1. Problematyka śmierci człowieka	147
15.2. Sporządzenie aktu zgonu	148
Rozdział 16	
Zmiany w aktach stanu cywilnego	151
16.1. Sprostowanie aktu stanu cywilnego	151
16.2. Uzupełnienie aktu stanu cywilnego	155
16.3. Unieważnienie aktu stanu cywilnego	157
16.4. Odtworzenie aktu stanu cywilnego	160
16.5. Ustalenie treści aktu stanu cywilnego	161
Rozdział 17	
Transkrypcja zagranicznych dokumentów stanu cywilnego	163
Rozdział 18	
Uznanie orzeczeń sądów państw obcych	167
Rozdział 19	
Wydawanie odpisów aktów i zaświadczeń z rejestru stanu cywilnego	179
19.1. Zagadnienia ogólne	179
19.2. Wydanie odpisu osobom o ograniczonej zdolności do czynności prawnych	181
19.3. Pojęcie interesu prawnego przy wydaniu odpisu aktów stanu cywilnego i zaświadczeń	181
19.4. Interes publiczny przy wydaniu odpisu aktów stanu cywilnego i zaświadczeń	184
19.5. Interes faktyczny	184
19.6. Wydanie wielojęzycznych odpisów skróconych aktów stanu cywilnego	184
19.7. Zaświadczenie stwierdzające, że zgodnie z prawem polskim można zawrzeć małżeństwo	185
19.8. Zaświadczenie o możliwości zawarcia małżeństwa za granicą RP	188
19.9. Zaświadczenie o stanie cywilnym	190
19.10. Wydanie dokumentu z akt zbiorowych	191
19.11. Zaświadczenia	192
Rozdział 20	
Dokumentacja tradycyjna i elektroniczna w USC z perspektywy archiwalnej	193
20.1. Bieżące zarządzanie dokumentacją w USC	194
20.2. Archiwum USC	197
20.3. Przekazywanie dokumentacji do archiwów państwowych	199

Rozdział 21

Krótki przewodnik po skuteczności orzeczeń zagranicznych w prawach osobowych i rodzinnych	203

Wprowadzenie

Prawidłowo funkcjonująca administracja samorządowa, tak jak i każda wchodząca w zakres działania władzy publicznej, wymaga, obok odpowiedniej infrastruktury technicznej, także dobrze przygotowanej i zmotywowanej kadry urzędniczej. Jej postawa i profesjonalizm mają wpływ na ocenę całej administracji w oczach mieszkańców. Stosunek obywateli do urzędników, z którymi mają oni najczęstszy kontakt, wpływa na autorytet władzy publicznej, a przez to i szacunek do reprezentujących ją instytucji. Istotne więc jest kształtowanie postaw obywateli między innymi poprzez poprawę jakości funkcjonowania każdego rodzaju administracji, zwłaszcza pracowników USC. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom środowiska urzędników USC, a także mając na uwadze ustawy obowiązujące z art. 24 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. – o pracownikach samorządowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 902), wyrażam głębokie przekonanie, że niniejsze opracowanie będzie miało wpływ na budowanie profesjonalnej kadry w USC w Polsce.

Podręcznik urzędnika stanu cywilnego Tom 1. Podstawowe instytucje prawa o aktach stanu cywilnego ukazuje się w roku jubileuszu odzyskania przez Polskę niepodległości i po raz pierwszy od 1945 r. mamy nadzieję, że wypełni on w części lukę jaka powstała w literaturze przedmiotu, w tym zakresie, w ostatnich 70 latach.

Zamysł tego opracowania powstał przy okazji organizacji cyklu międzyregionalnych seminariów szkoleniowych dla kierowników USC, ich zastępców oraz innych pracowników USC, które odbywają się w 2018 r. w różnych częściach kraju, pt. „Urzędy stanu cywilnego w nowych realiach prawnych i organizacyjnych. Teoria i praktyka”, organizowanych przez redakcję *Metryki*. Studia z zakresu prawa osobowego i rejestracji stanu cywilnego pod patronatem Narodowego Instytutu samorządu Terytorialnego we współpracy z Wojewodą Lubelskim.

W zamierzeniu autorów podręcznika było omówienie podstawowych zagadnień nad którymi pochylają się pracownicy urzędów stanu cywilnego w Polsce, w trzech tomach. W pierwszym tomie, przedstawione są zagadnienia prawa

o aktach stanu cywilnego oraz tzw. kwestie wprowadzające, tj. prawo urzędnicze, etyka urzędnicza, prawo samorządu terytorialnego czy weryfikacja dokumentów dotyczących rejestracji stanu cywilnego. Mamy nadzieję, że publikacja ta zainteresuje kierowników USC i ich zastępców i innych pracowników USC, stanie się obowiązkową lekturą dla nowo przyjętych pracowników oraz wszystkich zainteresowanych tematyką rejestracji stanu cywilnego.

Stosunkowo niedługim czasie chcemy opublikować kolejne tomy podręcznika w ramach organizowanych kolejnych cykli szkoleniowych przeznaczonych dla urzędników stanu cywilnego i wszystkich zainteresowanych.

Serdecznie zachęcam do lektury niniejszego mając nadzieję, że będziecie Państwo z Redakcją Metryki w kolejnych latach.

Piotr Kasprzyk

W roku jubileuszu stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości
Lublin, 12 kwietnia 2018 r.